

ARŞİV BELGELERİ IŞIĞINDA BALKAN SAVAŞLARI'NDA EGE ADALARI'NIN İŞGALİ SÜRECİ

Hüsnü ÖZLÜ*

Öz

Balkan Savaşı'nda Yunanistan'ın denizlerdeki temel politikası, Ege Denizi'ni hâkimiyeti altına almak, Osmanlı Devleti'nin ikmal yollarını kapatmak ve dolayısı ile Ege adalarını işgal etmektir. Yunan donanmasının boğaz üzerinde egemenlik kurma çabası özellikle adalarda üstünlük kurma ve adaları ele geçirme stratejisine dayanmaktadır. Bu kapsamda, Balkan Savaşı'nda Yunanistan öncelikle boğaza yakın adalardan başlamak üzere Ege Denizi'ndeki adaları işgal etmiştir. Bu dönemde Osmanlı donanması Ege Denizi'nde kesin sonuçlu bir muharebe yapma gücünden yoksundur. Donanma Komutan Vekili Albay Ramiz eldeki mevcut imkânlar ölçüsünde bölgeyi kontrol altına almak ve Yunan donanmasına yönelik faaliyetlerde bulunmak maksadıyla donanmanın toplu olarak denize çıkmasını ve taarruz hareketini planlamış, ancak yapılan muharebelerde başarı sağlanamamıştır. Balkan Savaşları neticesinde Osmanlı Devleti tarihinin en ağır yenilgisine uğramış ve sadece Balkanların dışına çekilmek durumunda kalmamış aynı zamanda Ege Denizi'ndeki üstünlüğünü de kaybederek Ege Adaları üzerindeki tasarrufunu da kaybetmiştir.

Anahtar Sözcükler: Ada, İşgal, Donanma, Savaş, Deniz.

INVASION PROCESS OF THE AEGEAN ISLANDS DURING BALKAN WARS IN THE LIGHT OF ARCHIVAL DOCUMENTS

Abstract

The basic policy of Greece on seas during Balkan Wars was to take the control of the Aegean Sea, to block the supply line of the Ottoman Empire, and consequently to invade the Aegean Islands. Greek Navy's effort to maintain sovereignty over the strait based especially on her strategy for establishing superiority on Aegean Islands and capturing them. Within this scope, Greece, primarily, invaded the Aegean Islands during the Balkan Wars, starting with islands closer to the strait. In this period, the Ottoman Navy was incapable of fighting for a decisive battle on Aegean Sea. Colonel Ramiz, Deputy Commander of the Navy, planned the collective launching of the navy with the intention of engaging in an activity against Greek

* Dr., (husnuozlu@hotmail.com).

Navy and taking the control of the region to the extent of currant opportunities and prepared an action plan, however no success was achieved in the battles. As a result of Balkan Wars, the Ottoman Empire suffered the heaviest defeat of her history and lost her possessions on Aegean Islands, by not only withdrawing from the Balkans but also losing her superiority on the Aegean Sea.

Keywords: Island, Invasion, Navy, Battle, Sea.

Giriş

Osmanlı Devleti 19'uncu yüzyılın başında, gerek askerî ve gerekse ekonomik olarak eski gücünü kaybetmiş, topraklarını dahi korumakta zorlanan bir duruma gelmiştir. Bu süreçte Sultan Abdülaziz döneminde denizlerde üstünlük kurma adına, 15 zırhlı, 11 kruvazör, 40 torpidobot, 7 gambot ve 57 yardımcı gemiden oluşan 130 parçalık bir donanma teşkil edilmiştir. Ancak bu donanma plansız, programsız ve amaçsız kurulmuş, gerekli teknik kadrolar oluşturulmadan ve ön hazırlık yapılmadan bol miktarda gemi satın alınarak etkinlikten uzak bir yapı oluşturulmuştur¹. Bunun yanında donanmanın uzun süre Haliçte atıl bekletilmesi ve muharebe gücünden uzak tutulması yaşanan bir başka olumsuzluktur². Bu süreçte özellikle İngiltere'den birçok gemi satın alınmış, fakat İngiltere Osmanlı'nın Akdeniz'de üstünlük sağlayacak bir donanmaya sahip olmasını engelleyecek politikalarla Osmanlı Bahriye Nezareti'ni yanlış yönlendirmiştir. 1910 yılında İngiltere'ye staj için gönderilen Osmanlı subayları Trablusgarp Savaşı başlayınca geri dönmüş ancak İngiltere tarafsızlığını bahane ederek bu subayların savaşa katılmasını engellemiştir. Bu arada Yunanistan, donanma konusunda sürekli olarak İngiltere ile işbirliğine gitmiş ve Balkan Savaşı öncesi Yunan donanması İngilizlerin desteği ile güçlendirilmiştir. Savaşın hemen öncesinde Yunanistan, İngiltere'den 4, Almanya'dan da 2 muhrip satın alarak muhrip sayısını 14'e çıkarmış ve Osmanlı donanmasının 8 muhribine karşı üstün duruma gelmiştir. Bu konudaki en büyük sıkıntı ise Osmanlı gemilerinin bakımsız ve onarıma ihtiyaç duyar nitelikte olmasıdır³.

Türk tarihinin en acılı dönemlerinden biri olan Balkan Savaşları'nda yaşanan olaylardan gerek askerî ve gerekse siyasi olarak dersler çıkarılması ve bu sürecin sebep sonuç ilişkisi içerisinde analiz edilmesi gerekmektedir. Bu makalede Balkan Savaşları'nda yaşanan ve sonuçları günümüze kadar uzanan, siyasi sorunlara sebebiyet veren Ege Adaları'nın elden çıkışına ait gelişmeler, belgeler ışığında ele alınmıştır. Makale yoğun olarak, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Dairesi Arşivi Balkan Harbi Katalogunda bulunan belgelerden

1 Bilal Şimşir, *Ege Sorunu Belgeler, 1912-1913*, C.I, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1976, s.XVL.

2 Afif Büyüktuğrul, *Osmanlı Deniz Harp Tarihi ve Cumhuriyet Donanması*, C:III, Deniz Basımevi, İstanbul, 1983, s.166.

3 Şimşir, *a.g.e.*, s. LIII.

yararlanılarak kaleme alınmıştır. Özellikle adaların işgali sırasında bölgedeki askerî birlikler tarafından çekilen telgraflar ve mesajlar konu hakkında birinci elden ve detaylı bilgiler vermektedir. Çalışmada Ege Adaları içerisinde stratejik özelliklere sahip Limni, Sakız, Midilli Adaları'nın işgaline öncelik verilmiş ve bu süreçte Osmanlı donanmasının Ege Denizi'ndeki harekâtı üzerinde durulmuştur.

Balkan Savaşları, Osmanlı ordusunun son yüzyılda yaşadığı büyük sıkıntıların sonuçlarının telafi edilemez boyutlara ulaştığı savaşlardır. Bu savaşlar, yüzyıllar boyu askerî güç olarak dünyanın en önemli ordusu konumunda olan Osmanlı ordusunun gerek kara orduları ve gerekse deniz gücü bakımından geldiği noktayı göstermesi açısından önemlidir. Balkan Savaşları'nda Osmanlı donanması görev ve harp, sevk ve idaresi açısından deniz harekât alanı olarak; Karadeniz, Marmara, Ege Denizi, Doğu Akdeniz, Yunan ve Adriyatik Deniz'leri, Kızıldeniz'de mücadele etmek zorunda kalmıştır. Bu mücadeleler içerisinde Varna Limanı'nı üs olarak kullanan Bulgaristan'a karşı Karadeniz'de askerî nakliyatı koruma maksatlı donanma gücü oluşturulmuş ve Osmanlı kara ordusu bu şekilde denizden desteklenmiştir⁴. Ayrıca İtalyanların muhtemel taarruzlarına karşı donanmanın bir kısmı Çanakkale önlerinde bekletilirken, diğer taraftan Karadeniz ve Marmara deniz nakliyatı da kontrol altına alınmaya çalışılmıştır⁵. Marmara Denizi özellikle kara ordularının başarısızlığı ve Balkan ordularının Çatalca önlerine kadar gelmeleri ile önem kazanmış, başlangıçta kapalı bir deniz olarak görülen Marmara Denizi donanma açısından sıkıntılı bir saha haline gelmiştir. Adriyatik Denizi, Doğu Akdeniz ve Kızıldeniz'de Osmanlı donanmasının etkinliği kalmamış, Ege Denizi'nde ise üstünlük Yunan donanmasına geçmiştir. Bu üstünlük Yunan donanmasına avantaj sağlamış ve Osmanlı ordusunun Balkanlara birlik kaydırma ve lojistik destek sağlama hedefini olumsuz etkilemiştir⁶. Balkan Savaşları'nda ilk büyük deniz çatışması 16 Aralık 1912 tarihinde Çanakkale Boğazı önünde meydana gelmiştir. Bu muharebede Osmanlı donanması Çanakkale Boğazı önlerinde Yunan donanması ile bir buçuk saat mücadele etmiş ve Averof Zırhlısı'na top atışının isabet etmesi üzerine Yunan donanması geri çekilmiştir⁷.

Ege Denizi, Anadolu toprakları ile Balkanlar'ın stratejik olarak kesiştiği ana noktadır. Bu denizin kuzey ve doğusunda Osmanlı hâkimiyeti güçlü iken, batı ve güneyinde Yunan hâkimiyetinin gücü daha fazladır. Ayrıca Ege Denizi'nde bulunan adalar da stratejik öneme sahiptir. Özellikle Çanakkale

4 Afif Büyüktuğrul, "Balkan Savaşı Deniz Harekâtı Üzerine Gerçekler", *Bellekten*, C.XLIV, S.176, s.744.

5 Bülent Durgun, "Ülke Savunmasında Deniz Yolu Ulaşımının Öneme Bir Örnek: Balkan Harbi'nde Osmanlı İmparatorluğu'nun Deniz Yolu Ulaştırması", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Aralık 2011, Yıl 7, Sayı 14, Harp Akademileri Basımevi, s.149.

6 A.g.m., s.151.

7 Richard C. Hall, *Balkan Savaşları, 1912-1913, I. Dünya Savaşı'nın Provası*, Çeviren: Tanju Akad, İstanbul, 2003, s.86.

Boğazının etrafındaki adalardan Bozcaada, İmroz, Semadirek ve Limni Adaları stratejik noktalar olup, Limni Adası daha sonra Yunanlıların en önemli üssü konumuna gelecektir⁸. Boğazlar sisteminin bir parçası olan bu adalar daha sonra Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale Cephesi'ne karşı yapılan taarruzlarda da üs olarak kullanılmış ve bu üs'ler potansiyel tehdit olduğunu kanıtlamıştır⁹.

Balkan Savaşı öncesinde Osmanlı donanmasının bir harekât planı yoktur. Donanma savunma amaçlı harekâtlarda, Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığı'nın emrine, taarruz harekâtında ise serbest bırakılmıştır. Özellikle Bahriye Nezareti, dönemin zor mali şartları altında gerekli yatırımları yapamamış, donanma geniş bir deniz harekâtından ziyade savunma tedbirlerine yönelmiştir¹⁰. 7 Ekim 1912 tarihinde donanma padişah iradesi ile Başkomutanlık Vekâleti'ne bağlanmış ve genel emir komuta işleyişinde de zafiyet ortaya çıkmıştır¹¹. Padişah iradesiyle teşkil edilen "Şuray-ı Bahriye", daire başkanlarından kurulu "Deniz Encümeni", bu dönemde yeni oluşturulan kurullardır. Savaşın genel gidişatıyla ilgili olarak encümen tarafından yapılan incelemeler Şuray-ı Bahriye'ye arz edildikten sonra sırasıyla Bahriye Nezareti ve oradan da Başkomutanlığa iletilmektedir. Bu işleyiş donanmada sevk ve idarede büyük sorunlara sebebiyet vermiş ve hızlı karar almayı engellemiştir. Dolayısıyla Balkan Savaşları'nda denizlerde sevk ve idare de büyük sıkıntılar yaşanmış, verilen günlük emirlerle mücadele edilmiştir¹². Balkan Savaşları'nda Bahriye Nezareti'nin genel harp planı; Ege Denizi ve Çanakkale Boğazı'nda olası bir Yunan taarruzuna karşı donanmayı hazır bekletmek, oluşturulacak bir filo ile de Bulgarlara karşı taarruz harekâtına girişmektir. Ayrıca Karadeniz üzerinden yapılan deniz nakliyatını koruma ve kıyı gözetleme görevleri de donanmanın bir başka görevidir. Balkan Savaşı başlarken Osmanlı donanmasında yer alan gemiler tablodaki gibidir¹³:

Zırhlılar	Barbaros, Turgut reis, Mesudiye, Asar-ı Tevfik
Zırhlı Korvetler	Feth-i Bülend, Muin'i Zafer, Avnillah
Kruvazörler	Mecidiye, Hamidiye
Muhripler	Taşoz, Yarhisar, Yedigâr-ı Millet, Numune-i Hamiyet, Muavenet-i Milliye, Gayret-i Vataniye, Samsun, Basra
Torpidobotlar	Demirhisar, Sivrihisar, Sultanhisar, Tokat, Hamitabat, Kütahya, Ankara, Draç, Antalya, Akhisar, Yunus, Musul

8 *Balkan Harbi Kronolojisi*, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1999, s.86.

9 Ali Kurumahmut, *Ege'de Temel Sorun: Egemenliği Tartışmalı Adalar*, Ankara, 1998, s.5.

10 *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, Balkan Harbi, Osmanlı Deniz Harekâtı 1912-1913*, C.7, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1993, s.44.

11 *Balkan Harbi Kronolojisi*, s.13.

12 BHK, K:142, D:90, F:003-04.

13 BHK, K:142, D:90, F:003-21.

Gambotlar	İclaliye, Zühaf, Necm-i Şevket, Trabzon, Nur'ül Bahir, Marmaris, Malatya, Nevşehir, Taşköprü, Haliç, Refahiye, Antep, Seddülbahir, Bafra, Ordu, Gökçedağ, Kastamonu, Yozgat, İşkodra
Torpedo Kruvazörler	Peyk-i Şevket, Berk-i Satvet, Peleng-i Derya
Yardımcı Gemiler	Tir-i Müjgan, Derne, Reşit Paşa, Giresun, Şam, Halep, Nusret, İntibah

Balkan Savaşı'nda Osmanlı Donanması

Balkan Savaşı öncesinde Navstathmos'ta toplanan Yunan donanması, İonya Denizi donanması ve Ege Denizi donanması olarak ikiye ayrılmıştır. Bunlar içerisinde Ege donanması en güçlüsü olup 5 Ekim 1912 muharebesi öncesinde Faliron'da toplanmıştır. Yunan donanmasının hedefi Ege Denizi'nde hâkimiyeti ele geçirmek, Anadolu ile Balkanlar arasındaki irtibatı kesmektir. Bunun için, Çanakkale Boğazı'nın güneyinde bir deniz üssü kurarak Osmanlı donanmasının boğazdan çıkışını engellemek ve takip etmek, ayrıca Anadolu sahillerinden Trakya ve Makedonya'ya giden ticaret gemilerinin önünü kesmek amacıyla bölgeye yığınak yapmak başlangıçtaki temel stratejidir.

Yunan donanmasının boğaz üzerinde egemenlik kurma çabası özellikle adalarda üstünlük kurma ve adaları ele geçirme stratejisine dayanmaktadır. Bu kapsamda öncelikle boğaza yakın adalardan Bozcaada'yı bir muhrip üssü haline getirerek buradan ikmal yapma yoluna gitmiş, Albay Bratsanos komutasında boğazı gözetleme ve takip görevi alan Yunan filosu 4 muhrip, 2 torpidobot ve 1 denizaltı gemisiyle Bozcaada'ya gelmiştir. Ancak bölgenin kontrolünü tam olarak ele geçirme hedefinde olan Yunan donanması sırası ile Limni, İmroz, Semadirek, Midilli, Sakız Adaları'nın işgali için kara ordusu ile işbirliğine başlamıştır. Bu işgaller sırasında Yunan donanması Midilli ve Sakız Adaları hariç ciddi bir mukavemetle karşılaşmamıştır¹⁴.

1. Limni Adası'nın İşgali

Balkan Savaşı'nın hemen başında Yunan Deniz Kuvvetleri, Yunan donanmasını iki ayrı filoya ayırmış ve Osmanlı donanmasını boğaz önünde tıkama ve deniz egemenliğini kurma görevini vermiştir. Bu çerçevede Averof Zırhlısı'nın liderliğinde 6 muhrip 1 denizaltıdan oluşan birinci filo ile 3 zırhlı, 8 muhrip ve 2 torpidobottan oluşan ikinci filo Ege Denizi'nde ve adalarda Osmanlı donanmasına karşı harekât hazırlıklarına başlamışlardır¹⁵.

14 Sertaç Hami Başeren, Ali Kurumahmut, *Ege'de Egemenliği Devredilmiş Adalar*, Stratejik Araştırma ve Etütler Milli Komitesi Yayını, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 2003, s.23.

15 Celaleddin Yavuz, "Balkan Harbî'nde Osmanlı Donanması Neden Kullanılmadı", Dokuzuncu Askerî Tarih Semineri Bildirileri,C.II, Genelkurmay ATASE Daire Başkanlığı Yayını, Ankara, 2006, s.381.

Yunan donanmasının Boğaz ve Ege Denizi harekâtının ana planı; Osmanlı donanmasını yakından izlemek amacıyla boğaz üzerinde daimi bir karakol hattı oluşturmak, Limni Adası'nın derhal işgal ederek burada bir ileri üs kurarak Mondros Limanı'nı savunma ve taarruz harekâtları için hazırlamak, Osmanlı donanması ile Ege Denizi'nde kesin sonuçlu muhabere yapmak ve Ege Deniz yoluna hakim olmak, Osmanlı kıyılarını taciz ederek bölgede üstünlük kurmak ve her şeyden önemlisi Balkan cephesi kara harekâtına tam destek sağlamak ve Makedonya ve Epir'deki Yunan kuvvetlerine destek vermektir¹⁶.

Limni Adası'nın işgali için Pinios gemisini görevlendiren Yunan donanması ada önlerine gelmiş ve öncelikle adanın teslim olması için ada mutasarrıfı ile müzakerelere başlamış ancak sonuç alamamış, 8 Ekim 1912'de 20'nci Piyade Alayının iki taburunu adaya çıkarmıştır. Keşif çıkarması niteliğinde olan bu ilk çıkarmayı Çimandra Köyü'ne yapan Yunan donanması buradan Nera Köyü'ne ilerleyerek burada Türk askerlerinden 3 jandarma subayı ve 41 Jandarma erini ve bazı köylüleri esir almıştır. Yunan donanmasının adaya girişinden sonra, Yunan askerleri Kastro'ya girerek buradaki Türk mahallesini kuşatmış ve halkı esir almıştır. Yunan ordusunun adaya girişi adada yaşayan Yunanlıları sevindirmiş ve Türk halkına büyük eziyetler yapılmaya başlanmıştır¹⁷. Cezayir Bahr-i Sefid Valisi Ekrem'in Dahiliye Nezaretine 3 Kasım 1912 tarihinde çektiği telgrafta, Limni Adası'nın Yunanlılar tarafından işgal olunmasının ardından adadaki memur ve polislerin gözaltına alınarak nakliye gemileri ile Pire'ye götürüldükleri bilgi verilmiştir¹⁸.

Cezayir Bahr-i Sefid Vilayeti'nin 16 Ekim 1912 tarihli telgrafında yedi adet büyük harp gemisinin Karaburun taraflarında Pilmara istikametine doğru yaklaştıkları gemilerin hangi donanmaya ait olduğunun Midilli Liman Reisi tarafından incelendiği bildirilmiştir¹⁹.

Cezayir Bahr-i Sefid Vilayeti'nin 19 Ekim 1912 tarihli telgrafında ise; altı kıt'adan oluşan Yunan düşman filosunun Limni Limanı'na gelerek ablukayı genişlettiği, Avarof Zırhlısı'ndan sahile çıkarılan subay ile ada mutasarrıfının görüştüğü ve bu görüşmede mutasarrıfın, Padişahın iradesine bağlı olduğunu ve adayı teslim etmeyeceğini ve zorla işgal edilirse bunu protesto edeceği bildirmiştir. Ancak Yunan Amirali Kumparis başkanlığında Averof Zırhlısı'na davet edilen ada yetkilileri ile yapılan görüşmede adanın bir kez daha teslimi istenmiş ve daha önce tanınan 24 saatlik süre 1 saate indirilmiştir. Bunun üzerine adanın merkezinde bulunan jandarma ve bir miktar redif askeri adanın

16 Ali Haydar Emir, *Balkan Harbi'nde Türk Filosu*, Deniz Basımevi, İstanbul, 1932, s.13.

17 1912-1913 *Balkan Harplerinde Yunan Ordusu*, C.1, Kısım 2, Yunan Ordular Vekâleti Yayını, Atina, 1939, s.344.

18 İdris Bostan, Ali Kurumahmut, *Trablusgarp ve Balkan Savaşlarında İşgal Edilen Ege Adaları ve İşgal Telgrafları*, Stratejik Araştırma ve Etütler Milli Komitesi Yayını, Ankara, 2003, s.378.

19 *Genelkurmay ATASE Daire Başkanlığı Arşivi*, *Balkan Harbi Kataloğu*, BHK, Klasör:124, Dosya:12, Fihrist:002-02.

iç kısımlarına çekilerek tertibat almıştır²⁰. Ada mutasarrıfına verilen talimatta memleketin selameti ve hamiyet-i vataniye neyi icap ediyorsa ona göre hareket etmeleri yönündedir. Bu arada Bozcaada Kaymakamlığı'ndan alınan habere göre bölgede 8 parça Yunan donanmasının hareket halinde olduğu ve boğaz girişinde dolaştıkları öğrenilmiştir²¹. (EK-1)

Cezayir Bahr-i Sefid Valisi Ekrem 19 Ekim 1912 tarihinde Harbiye Nezareti Celilesi'ne gönderdiği telgrafta; *"Yunan donanması Limni Ceziresi'ne geldi ve adanın teslimini mutasarrıflığa teklif etti. Bu cür'et Limni'nin askersiz bulunmasından ileri geliyor. Midilli'de ve Sakız'da bulunan nizamiye efradının İzmir Fırkası'nca celbine teşebbüs olunması üzerine efrad-ı mezkurenin behemahal burada bırakılması dünkü gün Dahiliye Nezareti'ne yazılmış idi. Bunların öldürülmemesi ve kumandanlarının dahi yanlarında bırakılması için hemen emir verilmesi gerekmektedir. Midilli'deki kumandan Erkân-ı Harp Binbaşısı Vasıf Bey bir iki saat sonra gelecek olan vapurla hareket ediyor."*²² mesajı ile adanın işgalinin her an başlayacağını ifade etmektedir.

Limni Mutasarrıflığı'ndan Ordu-yu Hümayûn Başkumandanlığı Vekâleti'ne yollanan bir başka telgrafta adanın işgalinin başladığı şu şekilde anlatılmaktadır; *"Yunan karaya asker ihraç etti. Kasabadan iki saat mesafede ve askerimizin karargâh ittihaz ettiği kararı istila ederek merkeze doğru ilerlemekte olduğu şu dakikada tahakkuk etti. Artık kuvvetimizle irtibatımız kesildi. Kasaba üzerine inmektedir. Çare-i selamet ve hayatımız donanmamızdır. Son sözümüz imdat, imdat, imdat. Ne olursa olsun ihtiyar-ı fedakiriden şan-u haysiyeti Osmaniyenin ve vatanının kıymetdar parçasını bu kadar adi bir düşman elinden hemen istirdadı."*²³ (EK-2)

Rodos Valisi Ekrem'in, Harbiye Nezaret-i Celilesi'ne 21 Ekim 1912 tarihinde çektiği şu telgraf ile adaların korunması için mutlaka takviye güçlerin gönderilmesi gerektiği, eldeki mevcut güçlerle adaların savunmasının mümkün olmadığı belirtilmiştir: *"Düşmanın Mondros körfezi dahilinde Breldiye mevkiine 500 kadar asker çıkardığı ve kasabadan iki saat mesafede askerinin karargâh kurduğu, mevki istila ederek merkeze doğru ilerlemekte olduğu ve merkezle irtibatları kesildiği ve yegane çare-i selamet ve hayatın Osmanlı donanmasının desteğine kaldığı Limni Mutasarrıflığı'ndan şimdi alınan telgrafnamelerde iş'ar olunmuştur. Adanın kuvve-i cüz'iyesi hiçbir düşmana karşı mukavemette bulunamaz. İmroz Kaymakamlığı'ndan alınan telgrafnamede dahi adanın bugün yarın Yunan filosu tarafından işgali muhakkak ve kuvve-i mahalliyenin on üç jandarmadan ibaret olduğu bildirilmiştir."*²⁴ Ayrıca Rodos Valisi Ekrem'in çektiği bir başka telgrafta Limni'nin dışında Midilli ve Sakız'a Yunan askerinin çıkma ihtimaline karşı Osmanlı donanmasının acil olarak Cezayir Bahr-i Sefid Vilayeti'ne gönderilmesini istemektedir²⁵.

20 BHK, K:124, D:12, F:002-05.

21 BHK, K:124, D:12, F:002-07.

22 BHK, K:135, D:59, F:001-003.

23 BHK, K:124, D:12, F:002-22.

24 BHK, K:124, D:12, F:002-24.

25 BHK, K:124, D:12, F:002-29.

İmroz Kaymakamı Lütfü'nün 21 Ekim 1912 tarihinde Dahiliye Nezareti'ne acele yazdığı telgrafta; Yunan donanmasının Mondros Limanı'na asker çıkardığı, 40 kadar askerle savunma yapıldığını, Pire Karyesini ele geçirdiklerini, 4 jandarma askerini esir aldıklarını, şehri de ortadan çevirmeye başlayarak işgal ettiklerini belirtmektedir. Ayrıca İmroz'un da işgalinin pek yakında gerçekleşeceğini, bunun için Osmanlı donanmasının hızla yardıma gelmesini istemektedir²⁶.

Mondros Müdürünün Dahiliye Nezareti'ne gönderdiği 21 Ekim 1912 tarihili şu telgraf yaşananları açıkça ortaya koymaktadır. *"Üç saat Limni'den cevap yok. Askerlerimiz düşman askerleri ile çarpışıyorlar. Şimdi düşman kumandanlığından bir kağıt aldım. Teslim teklif ediyor. Telgraf memuru ile yalnızım. Şan-ı celil-i hükûmeti muhafaza için kaçmıyoruz. Allah'ın elyevm himmetine iltica ettik. Limni sükût etmiş nazarıyla bakılabilir. Düşman iki bin asker çıkardı. Sekiz on parçadan mürekkebe filo ile muhasara eyledi. Şanı Osmani diye ölüme intizar ettik."*²⁷

İşgalin başlamasından sonra, çok az bir kuvvetle adayı savunmaya çalışan Jandarma kuvvetleri bunda başarılı olamayacaklarını bilerek ve ölümü göze alarak adanın iç kesimlerine doğru çekilmişler ve Osmanlı Harbiye Nezareti'ne yazdıkları telgrafla acil yardım talep etmişlerdir. Ancak bu taleplerine karşılık bulamamışlar ve adanın işgaline engel olmamışlardır. Liman Reis Vekili Salih, Redif Yüzbaşı İbrahim, Jandarma Yüzbaşı Nazif bu konuda en fazla direnen askerler olmuşlardır²⁸. Adanın işgali öncesi adada çaresiz kalan jandarma birlikleri ve halk ne yapacağını bilemez haldedir. Ada halkı bu durum karşısında tepki gösterememekte ve adanın işgali karşısında nasıl hareket edecekleri hususunda Limni Mutasarrıflığı'ndan talimat beklemektedirler²⁹. Sonuç olarak, ada 22 Ekim tarihinde tamamen Yunan donanmasının eline geçmiş ve 23 Ekim 1912 tarihinde Yunan donanması Mondros Limanı'nı bir üs haline getirmiştir³⁰.

2. Sakız Adası'nın İşgali

Yunan ordusu kumandanı Selanik'te ki 2'nci Tümen emrinde bulunan birliklerini hazırlayarak, 21 Kasım 1912 tarihinde Selanik Limanı'nda toplamış ve 23 Kasım günü Sakız Adası önüne gelerek Kondari mevkiinde çıkarma harekâtına başlamıştır³¹. Bu arada Yunan ordusunun işgal ettiği adalardan Kolimnoz'da kiliselerde Yunan Kralı adına dini ayinler yapıldığı ada halkının bir kısmının sadık davranmadığı bilgisi Sakız Mutasarrıfı Fevzi tarafından Dahiliye Nezaretine bildirilmiştir³².

26 BHK, K:124, D:12, F:002-35.

27 BHK, K:124, D:12, F:002-47.

28 BHK, K:124, D:12, F:002-52.

29 BHK, K:135, D:59, F:001.

30 *Balkan Harbi Kronolojisi*, s.33.

31 *1912-1913 Balkan Harplerinde Yunan Ordusu*, s.353.

32 Bostan, Kurumahmut, *a.g.e.*, 342.

İzmir Kuvve-i Mürettebe Kumandanı Miralay Mahmut Bey, 24 Kasım 1912 tarihinde çektiği telgrafta; Sakız Adası'nın teslimini isteyen Yunan donanmasının, bir Bahriye Yüzbaşısını adaya çıkararak Yunan Donanma Kumandanı'ndan talimat almak üzere bir heyetinin gemiye gelmesini bildirdiği, bunun üzerine Tahrirat Müdürü, müftü ve metropolit ve bir tercümandan oluşan heyetin gemiye gönderildiği fakat bir sonuç alınmadığı bildirilmiştir³³.

Yunan donanmasının bu ilk çıkarmasının ardından Yunan birlikleri Sakız içerisinde ilerlemeye başlamış ve ilk çatışmalarda 6 askerimiz şehit, 16 yaralı verilmiştir. Ayrıca 22 askerimizde esir olmuştur. Adayı savunan askerlerin dağlık bölgelere çekilerek mücadele etmesi Yunan askerlerinin işini zorlaştırmış ve işgali geciktirmiştir³⁴.

Sakız Mutasarrıfı Nazım, 26 Kasım 1912 tarihinde Dahiliye Nezareti'ne çektiği telgraf ile Sakız Adası'nın durumunu şu şekilde açıklamaktadır³⁵; *"Bir gün muharebeden sonra kasabanın tahliyesi ciheti askerice daha münasip görülmesi üzerine acizleri kuvve-i askeriyeye ile ada dahiline çekildim. Bilumum jandarma zabıt ve efradı ile polis komiser efradı beraberimdedir. Düşman kuvvetinin bir kısmı Karies Kariyesi'ni işgal etmiş ise de nukaf-ı hâkimi tutmuş olan kuvve-i askeriyemiz ileri bırakmamıştır. Düşmanın kuvve-i hazırası iki torpidosunun himayesinde biraz iş görebildiğinden Donanma-yı Osmaniye'nin bir hareketi düşmanın mahu-ü perişanlığını intaç eyleyeceği vaziyet-i hazıranın şimdilik müsait bulunduğu ve bir emri irade-i seniyye var ise Çeşme müsteşarı vasıtasıyla emir ve tebliği maruzdur."*

Çeşme Liman Reisi Osman, 25 Kasım 1912 tarihinde Başkumandanlık Vekâleti'ne çektiği telgrafta Sakız Adası'nın bombalanmaya başlandığını şu şekilde bildirmektedir³⁶. *"Beş posta iki torpido ile ve topların sadasından anlaşıldığına nazaran on iki santimetrelilik te çapı fazla olmayan ve sabahleyin gemilerle Sakız'ı bombardıman ve ahali ayaklar altında bulunduğu maruzdur."* Bu telgrafın hemen ardından aynı gün çekilen bir başka telgrafta Sakız Adası'nın işgal edildiği ilan edilmiştir. (EK-3)

Sakız Adası'nın işgali ile birlikte bölgede başlayan mücadele sırasında İzmir Kuvve-i Mürettebe Kumandanlığı'na yollanan bir emirle, Yunanlıların Sakız'dan sonra Çeşme, Urla ve Sığacık'a asker çıkarabilecekleri, bu bölgenin süratle takviye edilmesi ve korunması yönünde tedbir alınması bildirilmiştir³⁷. Bu emirin hemen sonrasında gerekli önlemler alınmış ve bölgeye takviye birlikler yollanmıştır. Bu birliklerden; Ödemiş Taburu sahilin muhafazası için görevlendirilmiş, Kasaba, Nazilli, Denizli, Çivril Taburları'na sahilin güvenliği için Soma Alayı'ndan 600, İzmir Alayı'ndan 800, Muğla Alayı'ndan 1000 mevcutlu 3 mustahfaz taburu ve mekkâri taburundan 250 mevcutlu bir müstahfaz bölüğü

33 BHK, K:239, D:198, F:011.

34 1912-1913 Balkan Harplerinde Yunan Ordusu, s.355.

35 BHK, K:296 D:3, F:008-001.

36 BHK, K:135, D:59, F:003.

37 BHK, K:135, D:59, F:003-002.

ile takviye edilmiştir. Ancak bu taburların silah ve malzemelerinin bir kısmı yeni kurulan taburlara gönderildiği için, elbise ve silah ihtiyacı bildirilmiştir³⁸.

Çeşme Liman Reisi Osman, Harbiye Nezareti'ne 29 Kasım 1912 tarihli telgrafında Sakız'ın 6 gündür mahsur olduğunu ve muharebenin bütün şiddeti ile devam ettiğini bildirmektedir³⁹. Yine aynı makamdan 3 gün sonra çekilen bir başka telgrafta ise alay bandırası ile donanmış ve içerisi asker yüklü bir nakliye gemisinin Sakız önlerine geldiği ve muharebenin devam ettiği bildirilmektedir⁴⁰. Ertesi gün güneşin doğması ile birlikte Sakız'da şiddetli bir muharebenin başladığı rapor edilmiş ve top atışlarının adayı zor durumda bıraktığı bilgisi iletilmiştir⁴¹.

Kal'a-i Sultaniyye Donanma Kumandan Vekâleti'ne yollanan 3 Aralık 1912 tarihli telgrafta; Sakız Adası'nın üstünde top dumanlarını görüldüğü İlica Körfezi, Karaburun ve Çeşme istikametinde dolaşan bir Yunan nakliye vapurunun Sakız bölgesine doğru ilerlemekte olduğu ve Yunan torpidolarının bölgede gözetleme faaliyetleri yaptığı, sık sık Çeşme ve civarını projektörlerle inceledikleri bildirilmiştir⁴².

13 Aralık 1912 tarihinde Sakız Limanı'na iki Yunan nakliye gemisi daha geldiğinden, adanın batısı ve Limni Körfezi istikametinden iki torpido ve kruvazörle çift yönden taarruz hareketine geçecekleri anlaşılmış ve bu yönde tedbir alınmaya çalışılmıştır. Burada yapılan muharebede az miktarda şehit ve yaralı verilmiş, topçularımız tarafından yapılan taarruz atışlarında düşmana zayıyat verdirilmiştir. Limni istikametinde ise düşmanın zayıyatı çok daha fazla olmuştur⁴³.

20 Aralık 1912 tarihinde Yunan ordusu adada ilerlemiş ve Türk kuvvetlerinin bir kısmını teslim almıştır. 1800 er ve 37 subaydan oluşan birliklerimiz derhal toplanmış ve gemilere bindirilerek önce Epir'e, oradan da Selanik'e nakledilmişlerdir. Bu işgal sırasında Yunan ordusunda 2 subay ölü, 6 subay yaralı, 37 er ölü, 160 er yaralı olmak üzere zayıyat tespit edilmiştir⁴⁴.

İzmir Kuvve-i Mürettebe Kumandanı Mirliva Cemil'in Başkumandanlık Vekâleti'ne çektiği 22 Aralık 1912 tarihli telgrafta; düşman gemilerinin çocuk ve kadınların yoğun olarak bulunduğu Profitis Kariyesi'ni bombardıman ettiği ve birçok kişinin öldüğü bilgisi verilmiş, ayrıca bölgede yaşayan halkı toplayarak Makedonya Vapuru'na doldurduğu bilgisi verilmiştir⁴⁵.

38 BHK, K:239, D:198, F:011-07.

39 BHK, K:239, D:198, F:011-10.

40 BHK, K:239, D:198, F:011-12.

41 BHK, K:239, D:198, F:011-15.

42 BHK, K:135, D:59, F:003-006.

43 BHK, K:135, D:59, F:006-001.

44 1912-1913 Balkan Harplerinde Yunan Ordusu, s.359.

45 BHK, K:297, D:7, F:002-02-13.

İzmir Kuvve-i Mürettebe Kumandanlığı'na çekilen 1 Ocak 1913 tarihli telgrafta ise Sakız'ın teslim olmaması şu şekilde emredilmiştir⁴⁶. "1 Ocak 1913 Sakız Kumandanlığı'na ita edilen emir ve talimat münasibdir. Donanma-yı Hümayun adalar denizine çıkmak üzere bulunduğundan Sakız'daki müfrezenin bir müddet daha sebat ederek vakit kazanması muktezidir. Teslim katiyyen caiz değildir. Kumandanlığa tebliği tavsiye olunur." Ancak bu emire rağmen Sakız Adası savunulamamış ve 3 Ocak 1913 tarihinde ada tamamen teslim olmuştur.

Bahr-i Sefid Boğazı Kuvve-i Mürettebe Kumandanı Fahri Paşa'dan 29 Eylül 1912 tarihinde alınan habere göre Merkep Adasıda işgal edilmiş ve adanın en yüksek noktasına Yunan bayrağı çekilmiştir⁴⁷.

3. Midilli Adası'nın İşgali

İzmir Vilayet'i Kuvve-i Mürettebe Kumandanı sabıki Mirliva Ahmet Hulusi Paşa'nın çektiği 22 Kasım 1912 tarihli telgrafta, 21 Kasım 1912 günü Yunan donanması Midilli'ye asker çıkararak pasaportu işgal etmiş ve adadaki mevcut askerlerin dağlara çekildiği bilgisi verilmiştir⁴⁸. Çıkarma yapan 1600 kişilik Yunan birliği şehrin içinde bulunan belirli noktaları ele geçirmiş ve ileri karakollar oluşturarak gözetleme faaliyetine başlamıştır. Bu ilk çıkarmanın ardından adaya, 210 kişilik Midilli Bölüğü, 165 kişilik piyade bölüğü, altı adet dağ topu bulunan batarya adaya gönderilmiş ve ilk etapta Yunan birliklerinin toplam sayısı 3175'e çıkmıştır⁴⁹.

Bahr-i Sefid Boğazı Kuvve-i Mürettebe Kumandanı Şevket Turgut Paşa'dan alınan 25 Kasım 1912 tarihli şifreli telgrafta ise; Midilli Adası'nın işgalinin başladığı şu şekilde bildirilmektedir. "24 Kasım 1912 gurbundan bir saat evvel Ayvalık Limanı'na gelen İngiliz bandıralı bir motordan alınan malumatta Yunan donanmasının Midilli Adası'na 3400 nefer asker çıkardıktan sonra kâmilen avdet eylediği anlaşılmış olduğunu Ayvalık Liman Reisi bildirmektedir."⁵⁰

Karasi Mutasarrıfı Cevdet, 1 Aralık 1912 tarihinde Dahiliye Nezaretine yolladığı telgrafta Midilli civarında Yunan donanmasının faaliyetleri hakkında şu bilgileri vermektedir. "30 Kasım 1912 akşamı saat 3'de Midilli'de bulunan Yunan donanmasından küçük büyük 5 geminin arkalarına bağladıkları mavnalarla birlikte Bababurun istikametine gittikleri, mavnaların Midilli'deki tüccar mavnaları olup onlardan iskele yapmak maksadıyla yüzen bir köprü oluşturdukları bilgisi verilmiştir⁵¹. 8 Aralık günü Türk birlikleri teslim kararı almış ve 10 Aralık günü de merkezde toplanan esirler Molivan'a nakledilmiştir.

46 BHK, K:135, D:59, F:006-002.

47 BHK, K:135, D:59, F:008.

48 BHK, K:239, D:198, F:008.

49 1912-1913 Balkan Harplerinde Yunan Ordusu, s.348.

50 BHK, K:135, D:59, F:002-005.

51 BHK, K:239, D:198, F:008-01.

Yapılan muharebelerde Yunanlılara az da olsa kayıp verdirilmiş, 1 subay, 8 er ölü, 1 subay, 80 er yaralı olarak muharebe sona ermiştir⁵².

Midilli Mevki Kumandanı Binbaşı Abdülğazi Bey ve Kal'a-i Sultaniyye Mutasarrıflığı'ndan, Harbiye Nezareti'ne çekilen 16 Aralık 1912 tarihli telgraftan anlaşıldığı üzere, Osmanlı donanması bu bölgeye henüz ulaşmamış muharebeye başlamamıştır⁵³. Ayrıca Ayvacık Kazası'nın Behram İskeleyi'nde bulunan top, cephane ve mühimmatın güvenli vasıtalarla Midilli'deki müfrezeeye nakli istenmiş, düşmanın müfrezeyi sardığı ve adanın işgalinin başladığı, donanmamızın acil olarak yardıma gelmesi gerektiği bildirilmiştir⁵⁴. Sonuçta, Midilli Adası'ndaki Osmanlı kuvvetleri 20 Aralık 1912 tarihinde teslim olmuş ve ada tamamen işgal edilmiştir⁵⁵. 21 Aralık 1912 tarihinde Midilli Adası'nın Yunan askerî birliğinin kumandanı Kostı Mela Efendi ile Jandarma Mülazımı Kemal Bey ve Kolağası Ahmet İhsan arasında protokol imzalanmış ve bu protokole göre, Osmanlı subaylarının barış sağlanıncaya kadar adada kalmalarına ve kılıç taşımalarına müsaade edilmiş, Osmanlı esirlerinin silahları ile birlikte teslim olmaları ve iaşelerinin Yunan Hükümetince karşılanmasına karar verilmiştir⁵⁶.

Midilli'de bulunan Osmanlı askerleri ile Yunan askerleri arasında 19 Aralık 1912 tarihinde yaşanan şiddetli çarpışmalar neticesinde, Osmanlı askerleri teslim olmak zorunda kalmış ve adanın işgali hızla devam etmiştir. Bu arada Osmanlı donanması tüm yardım çağrılarına rağmen bölgeye ulaşmamıştır. Ayrıca, Midilli'de bulunan 15 Yunan sefinesinin Sakız'a geçtikleri ve Sakız'da bulunan Makedonya Vapuru ile Çeşme'ye gelerek buradaki kayıkları zapt ettikleri ve Sığacağa birkaç asker çıkararak oradaki kayıklarında Sakız'a getirmelerini tebliğ ettiği bildirilmiştir. 24 Aralık 1912 tarihinde Donanma-yı Hümayun Kumandanlığı Vekâlet-i Celile'sine çekilen telgrafta; Midilli'ye çıkan 800 Yunan askerinin köylerde bulunan Müslüman halkın can, mal ve ırzına geçtikleri, eşyalarını yağma ettikleri bilgisi verilmiş ve bu tehlikenin başka bölgelere de yayılabileceği ve acilen yardıma gelinmesi talep edilmektedir⁵⁷.

26 Aralık 1912 tarihinde Çeşme'den Celal İbrahim adı ile çekilen telgrafta işgal karşısında Osmanlı donanmasının gelmeyişi şu şekilde anlatılmaktadır⁵⁸:
"Rumeli'nin muazzez toprakları islam kardeşlerimizin çoluk çocukları zalim düşmanların ayakları altında çiğnendi. Evlad-ı vatanın korku masumu ve birçoğu şehadet oldu. Yunan gibi bir devlet posta vapurlarını kruvazör, istimbotlarını torpido yaparak adalarımızı işgal, askerlerimizi dağların tepesinde avlıyor. Buna da kani olmayarak Anadolu'da bulunan her memleketimizin limanlarında filikalara varıncaya kadar deniz vasıtalarımızı topluyor. Boğazda Yunan donanmasını perişan eden donanmamız aradan

52 1912-1913 Balkan Harplerinde Yunan Ordusu, s.351.

53 BHK, K:297, D:7, F:002-02-05.

54 BHK, K:297, D:7, F:002-02-08.

55 Balkan Harbi Kronolojisi, s.92.

56 Bostan, Kurumahmut, a.g.e., 402.

57 BHK, K:297, D:7, F:002-02-23.

58 BHK, K:297, D:7, F:002-02-38.

günler geçti gözlerimiz gece gündüz afak-ı bahirde maatteessüf Yunan gemilerinden başka bir şey görmüyor. Millet donanmayı bugün için beslemiyor mu? Yoksa bunlar Bizans surları önünde geçit merasimi için mi saklayacağız. İşte biz Çeşmeliler eğer donanmamız gelmezse düşmanın pay-ı şenaati altında çiğnenmeden hicrete mecbur olacağımızı arz ve hükûmet vasıtasıyla tebşir-i cevabına intizar ediyoruz." (EK-4)

Aydın Vilayeti'nden Harbiye Nazırı namına Müsteşar Selahaddin Bey'e gönderilen 17 Mart 1913 tarihli telgrafta göre; 15 Mart 1913 tarihinde Yunan donanmasının Sisam Adasına 400 asker çıkardığı ve adayı işgal ettiği bilgisine ulaşılmıştır⁵⁹.

İzmir Kuvve-i Mürettebe Kumandanlığı'ndan çekilen 18 Mart 1913 tarihli telgrafta ise; 4 Mart akşamı itibarı ile iki Yunan torpidosunun Meis Adası'na gelerek adayı işgal ettiği, adada sadece bir bölük muhafızın olduğu ve bunun adanın işgalini engelleyemeyeceği ve yardım edilmesi gerektiği bildirilmiştir.

31 Ekim 1912 tarihinde Yunan donanması İmroz, Taşoz, Bozibaba (Strati) Adası'nı işgal etmiş⁶⁰, 1 Kasım 1912 tarihinde Selanik Limanı önündeki engelleri aşan Yunan torbidobotu gizlice limana girerek Fethibülent gemimizi batırmuş, aynı gün Semadirek Adası'nı işgal etmiştir⁶¹. Yunan donanması daha sonraki günlerde, 6 Kasım 1912 tarihinde Averof Zırhlısı ile Karaburunu bombalamış⁶², 7 Kasım 1912 tarihinde Bozcada'yı⁶³, 17 Kasım 1912 tarihinde Nikarya Adası'nı⁶⁴, Son olarak, 15 Mart 1913 tarihinde Sisam Adası'na giren Yunan güçleri, ada halkının coşkun tezahüratları eşliğinde karaya çıkarak herhangi bir mukavemetle karşılaşmadan adayı zapt etmiş, böylece Ege Denizi'nin bütün adaları Yunanistan tarafından işgal edilmiştir⁶⁵. İşgal edilen adaların bazılarında haberleşme ağı olmadığı için işgalden geç haber alınmış ve bu adalar kaderlerine terk edilmiştir⁶⁶.

4. Osmanlı Donanmasının Adalar Harekâtı

Donanma Komutan Vekili Albay Ramiz komutasında 14 Aralık 1912 tarihinde toplanan harp meclisi, Ege Denizi'nde yapılacak olan muharebe ile ilgili durumu gözden geçirerek muharebenin esaslarını tespit etmiştir. Yapılan görüşmede Osmanlı ve Yunan donanmalarının kuvvet mukayeseleri ele alınmış ve Yunan donanmasının sürat ve teçhizat açısından üstünlüğü ortaya çıkmıştır. Bu üstünlüğü ortaya koyan belirleyici faktör ise Averof zırhlısının hız ve atış kabiliyeti bakımından Barbaros zırhlısından daha kapasiteli olması

59 BHK, K:135, D:59, F:009.

60 *Balkan Harbi Kronolojisi*, s.43.

61 *A.g.e.*, s.44.

62 *A.g.e.*, s.53

63 *A.g.e.*, s.55.

64 *A.g.e.*, s.68.

65 *1912-1913 Balkan Harplerinde Yunan Ordusu*, s.359.

66 Bostan, Kurumahmut, *a.g.e.*, 342.

olarak değerlendirilmiştir. Ancak Osmanlı donanması da bölge olarak kendi müstahkem mevkiisinde bulunması açısından durum üstünlüğüne sahiptir. Neticede harp meclisi her türlü sıkıntıya rağmen muharebe yapma kararı almış, bu kararı almalarında Bahriye Nazırı'nın emir ve telkinleri etkili olmuştur.⁶⁷

Osmanlı harp meclisi, Ege Denizi'nde muharebeye karar verdikten sonra elindeki gemilerin durumunu tekrar incelemiş ve Mesudiye ve Asar-ı Tefvik gemilerinin bakımsız ve az sürat yapmalarından dolayı savaş dışı bırakılmalarına, bunun yanında Karadeniz filosunda bulunan Berkisatvet Torpidokruvazörü'nün muharebeye dahil edilmesine karar vermiştir. Ancak zor durumda olan Osmanlı donanmasının takviyesi için Mesudiye ve Asar-ı Tefvik gemileri de bu muharebeye katılmıştır⁶⁸. İmroz Muharebesi olarak tarihe geçen bu muharebede, Yunan donanması 4 zırhlı (Averoff, Spetsai, Hydra, ve Psara), 4 muhrip (Leon, Panthir, Jerat ve Aetos) den oluşmakta olup, İmroz ve Bozcaada bölgesinde konuşlanmıştır. Ayrıca boğaz önünde ve Bozcaada civarında küçük çaplı 9 muhrip ve 1 denizaltı görev yapmaktadır⁶⁹.

Osmanlı donanması muharebe kararının ardından 16 Aralık 1912 tarihi sabahından itibaren Yunan donanması ile karşılıklı top atışları yaparak muharebeyi başlatmış ve Barbaros ve Turgut Reis zırhlılarının Averof Zırhlısı'na yönelik taarruzu başlangıçta önemli bir başarı olarak görülmüştür. Ancak bu devam ettirilememiş donanmanın geri çekilme ve hemen ardından tekrar taarruz kararı bu üstünlüğün kaybedilmesine neden olmuştur. Muharebenin sonucunda Barbaros Zırhlısı'nda meydana gelen küçük çaplı hasarın dışında önemli bir hasarın olmaması ve muharebede her iki tarafında ağır kayba uğramaması muharebenin her iki taraf açısından da galibiyetle sonuçlandığı havasını uyandırmıştır⁷⁰.

Balkan Savaşı'nın başlamasıyla birlikte Osmanlı Donanma Komutan Vekili Albay Ramiz 24 Aralık 1912 tarihinde Çanakkale'den İstanbul'a gelerek Başkomutanlık Vekâleti, Bahriye Nezareti ve hükümetin ileri gelenleri ile görüşmeler yapmış ve donanmanın boğaz ve Ege Denizi'ndeki harekâtı ile ilgili bir program hazırlamıştır. Bu programa göre⁷¹;

Deniz egemenliği sağlanmadan adalara sevkıyat yapılmayacaktır.

Çanakkale'deki gemilerin tamirleri bittikten ve tersanedeki gemiler donanmaya katıldıktan sonra hareket edilecektir.

Adalara sevk olunmak üzere, Akdeniz Boğazı Kuvvei Mürettebe Komutanlığı, İzmir Mürettebe Komutanlığı ve Ezine bölgesinde görevli Tefvik Paşa koordinesinde uygun iskelelerde yeterli miktarda kuvvet toplanacaktır.

67 *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, Balkan Harbi, Osmanlı Deniz Harekâtı 1912-1913, C.7, s.138.*

68 BHK, K:32, D:2, F: 003.

69 Emir, *a.g.e.*, s.231.

70 BHK, K:142, D:90, F:003-36.

71 Mithat Işın, *Balkan Harbi Deniz Cephesi*, İstanbul, 1946, s.224.

Donanma öncelikle Bozcaada'yı geri alacak ve sonra Limni Adası'nın Mondros Limanı'na taarruz ederek buradan Midilli ve Sakız Adaları'na yönelecektir.

Osmanlı Orduyu Hümayun Başkumandanlığı, Bahr-i Sefid Kuvve-i Mürettebesi Kumandanlığı'na, Donanmayı Hümayunun Akdeniz'e çıkararak Yunan donanmasını arama ve vurma emrini vermişti⁷². Donanma-yı Hümayun Kumandan Vekili tarafından, Donanma-yı Hümayun Umum Sefine-i Harbiyesi Süvarileri'ne yollanan 10 Ocak 1913 tarihli muhtıraya göre Osmanlı donanmasının boğaz dışındaki harekâtı planlanmış ve uygulamaya koyulmuştur.

Başkomutanlık Vekâleti, Ege Denizi'nde meydana gelen gelişmeler üzerine Donanma Komutan Vekili Albay Ramiz'e çektiği mesajla Yunan donanması ile muharebeye girilmesi ve adaların geri alınmasını emretmiştir. Hazırlanan plana göre Hamidiye Kruvazörü Yunan donanmasını kendi bölgesine çekerek adalar önünü boşaltacak, Osmanlı donanması bu boşluktan yararlanarak Mondros Limanı'nı ve daha sonra diğer adaları alacaktır. Hamidiye Kruvazörü'nün ön keşif harekâtı ve verdiği raporlar doğrultusunda Osmanlı donanması Barbaros, Turgutreis, Mesudiye, Mecidiye ve Berkisatvet gemilerinden oluşan filo ile Mondros Limanı'na baskın harekâtı için 18 Ocak 1913 tarihinde Çanakkale Boğazı'ndan çıkarak muharebe düzeni almıştır⁷³. Yunan donanması ise Spetzai, Hydra, Psara Zırhlı gemileri, Averof Zırhlı Kruvazörü ve 7 muhrip ile muharebeye hazırlık yapmaktadır. Bu arada Hamidiye Kruvazörü'nün Komutanı Önyüzbaşı Hüseyin Rauf, Bahriye Nezaretinden Yunanistan üs ve denizyolları üzerinde harekât yaparak Yunan donanmasının en güçlü gemisi olan Averof Zırhlısını engelleme ve durdurma görevini almış, bu görev içerisinde Ege Denizi'ni güneyden Akdeniz'e kapayan Şıra Adası'nı bombalama ve adadaki askerî tesisleri ortadan kaldırma görevini üstlenmiştir. Ayrıca Kızıldeniz ve Arnavutluk kıyılarında da görev yapan Hamidiye Kruvazörü Balkan Şavaşı'nda Osmanlı donanmasının yüz akı olmuştur⁷⁴.

Hazırlanan harekât planına göre; muharebenin ana kuvveti Barbaros, Turgutreis ve Mesudiye Zırhlıları'ndan oluşacak, Mecidiye Kruvazörü muharebe hattında topçu atışları ile destek verecek, Berkisatvet Torpidokruvazörü ve muhripler muharebe hattının ateş altı mevkiinde konuşlanacaklardır. Muharebe hattında bulunan gemiler Averof Zırhlısını hedef alarak toplu taarruz hareketinde bulunacak ve muharebe toplu ve ortak seyir hareketi ile gerçekleşecektir⁷⁵.

Osmanlı donanması 18 Ocak 1913 tarihinde Limni Adası Mondros Limanı açıklarına kadar yaklaşmış ve muharebe düzeni almıştır. Mondros Muharebesi

72 BHK, K:128, D:28, F:014.

73 BHK, K:298, D:011, F:002.

74 Tefrik İnci, "Balkan Savaşı'nda Hamidiye Kruvazörünün Akın Harekâtı", Donanma Dergisi Eki, Deniz Basımevi, S.399, 1952, İstanbul, s.27.

75 *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, Balkan Harbi, Osmanlı Deniz Harekâtı 1912-1913*, C.7, s.174.

olarak tarihe geçen ve karşılıklı top atışları ile başlayan muharebe Yunan donanmasının atış üstünlüğü ile sürmüş ve Barbaros gemisinin aldığı hasar neticesinde geri çekilme başlamıştır. Muharebede Osmanlı donanmasından önemli hasarı Barbaros ve Turgutreis gemileri almıştır. Her iki gemide toplam 37 er şehit, 97 er yaralı, 4 subay şehit, 7 subay yaralı bulunmaktadır.⁷⁶

Bu muharebede Osmanlı donanması planladığı stratejik hedeflere ulaşamamıştır. Osmanlı donanmasında danışmalık yapan İngiliz deniz askerlerinin karşısında aynı zamanda Yunan donanmasında da görevli İngiliz askerleri mevcuttur. Özellikle bu muharebede ve Ege Denizi'ndeki Yunan harekât planlarında İngiliz amirali Makker'in büyük katkıları olmuş ve Amiral bu muharebede Yunan donanmasını bizzat sevk ve idare etmiştir.

Sonuç

Arşiv belgelerinde yer alan harp raporlarının analizine göre, Osmanlı donanması Balkan Savaşı'na hazırlıksız yakalanmış ve büyük eksiklikler ile savaşa girilmiştir. Bu dönemde kara cephelerinde yaşanan olumsuzluk ve aksaklıklar deniz cephelerimizde de yaşanmış ve Ege Denizi'ndeki üstünlük tamamen elimizden çıkmıştır. Oysa Balkan Savaşı'nda, Balkanlarda ve özellikle Makedonya bölgesine yapılacak en önemli lojistik destek deniz yolu ile gerçekleşecekti. Ancak Osmanlı donanmasının Çanakkale Boğazı dışına etkili bir şekilde çıkamaması ve Yunan donanmasına üstünlük sağlayamaması bu desteği engellemiştir. Ayrıca Çanakkale Müstahkem Mevki Kumandanlığı, Donanma Kumandanlığı ve Bahriye Nezareti arasında yaşanan çekişme ve kopukluk, emir komuta bağlantısını da bozmuş ve bu durum donanmamız açısından olumsuz gelişmelere neden olmuştur.

Osmanlı donanmasının uzun yıllar bakıma alınmaması, lojistik imkan ve kabiliyetlerinin yükseltilmemesi Balkan Savaşı öncesinde büyük sıkıntılara neden olmuştur. Oysa Yunan donanması bu süreçte özellikle İngiltere'den aldığı destekle yenilenmiş ve en az Osmanlı donanmasının gücüne ulaşmıştır. Ayrıca Yunan gemilerinin hız ve kapasiteleri artırılmış manevra kabiliyetleri yükseltilmiştir. İşte tüm bu gelişmeler üzerine Balkan Savaşı'nda Ege Denizi'nde yapılan muharebeler kaybedilmiş ve adalar birer birer elden çıkmıştır. Trablusgarp Savaşı ve Balkan Savaşları'nda Ege Denizi ve Ege Adaları'nda ciddi bir direnişle karşılaşmayan İtalyan ve Yunan donanması Ege Denizi'ni kendi iç denizi gibi kullanmaya başlamıştır⁷⁷.

Osmanlı donanması Ege'de yer alan adalara gerekli askerî müdahaleyi ve takviyeyi yapmış olsaydı Yunan donanmasının bu denizdeki üstünlüğünün önüne geçilmiş olurdu. Ancak Bahriye Nezareti bu stratejik planlamayı gerçekleştirememiş ve adalarda üstünlük Yunan deniz gücüne geçmiştir.

⁷⁶ BHK, K:124, D:12, F:002-11.

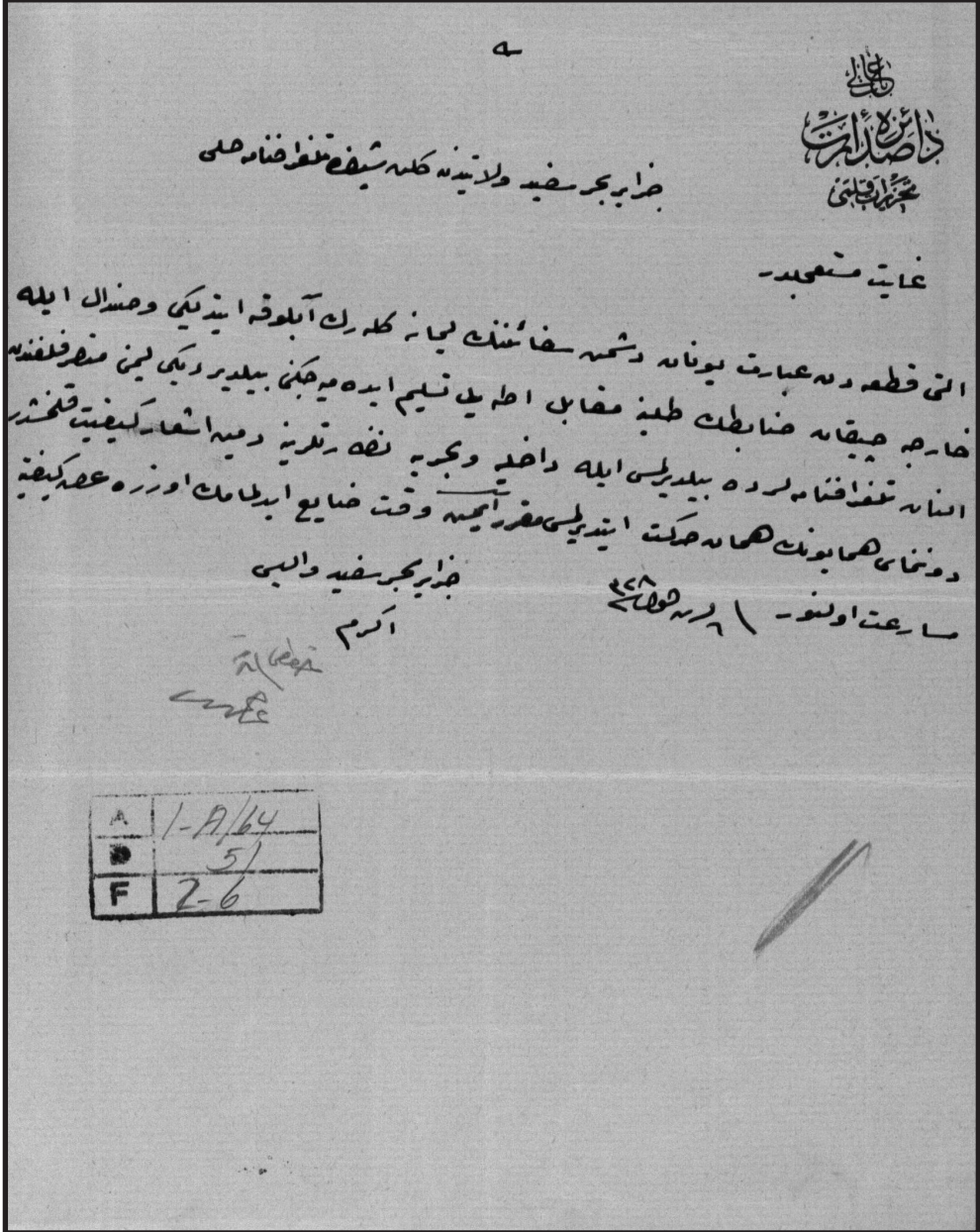
⁷⁷ Bostan, Kurumahmut, *a.g.e.*, giriş XI.

18 Aralık 1912 tarihinde toplanan Büyük Elçiler Konferansı'nın ikinci toplantısında Ruslar, Limni, İmroz ve Semadirek Adaları'nın Osmanlı Devleti'ne bırakılmasını, İngilizler ise Yunanistan'a verilmesi tezini savunmuşlardır. Tartışmalar neticesinde bu adaların ileride alacakları durum ne olursa olsun büyük devletlerin nezaret ve kontrolleri altında tarafsızlaştırılmaları kararı kabul edilmiştir⁷⁸. Bu arada Osmanlı Devleti Yunanistan'ın adaları işgalini hiçbir zaman kabul etmemiş ve tanımamış, adalar üzerindeki egemenlik haklarının devam ettiğini uluslararası alanda beyan etmiştir. 30 Mayıs 1913 tarihinde imzalanan Londra Anlaşması ile Girit dışındaki adaların geleceği konusunda karar verme yetkisi, İngiltere, Fransa, İtalya, Rusya, Almanya, ve Avusturya-Macaristan devletlerine verilmiştir. Bu çerçevede altı devletin aldığı karar gereği Bozcaada, Gökçeada ve Tavşan Adası dışında kalan adaların silahsızlandırma şartı ile Yunanistan'a bırakılması 14 Şubat 1914 tarihinde karara bağlanmış, ancak Osmanlı Devleti bu kararı tanımamıştır⁷⁹. Bu konu Lozan Barış Antlaşmasına kadar açıkta kalmış, Lozan'ın 15'inci maddesi gereği 13 ada İtalya'ya devredilmiş, ancak daha sonra 1947 yılında Paris Barış Konferansında adalar silahsızlandırma şartı ile tekrar Yunanistan'a devredilmiştir.

78 *Balkan Harbi Kronolojisi*, s.90.

79 Necdet Hayta, "Ege Adaları Meselesinin Tarihçesi Hakkında 3 Şubat 1922 Tarihli Bir Rapor", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, S.46, C.XVI, Ankara, Mart 2000, s.226.

EK-1

Cezayir Bahr-i Sefid Valisi Ekrem'in, 6 Teşrin-i evvel 1328 (19 Ekim 1912) tarihinde Limni Adası'nın ablukaya alındığını ve acil yardıma gelinmesi gerektiğini bildiren telgraftı

EK-2

دولت عالیہ عثمانیہ تلفراف ادارہ سی
ADMINISTRATION DES TELEGRAPHES DE L'EMPIRE OTOMAN
L'état n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la télégraphie

Retransmission ou Expéditi n			RECEPTION		
تکرار کیا گیا، وی اسوق	تاریخ	تاریخ	تاریخ	تاریخ	تاریخ
تاریخ ارسال N° d'expéditi	تاریخ Date	تاریخ Date	تاریخ Date	تاریخ Date	تاریخ Date

De: 1-A/64 Pour: ترانسہ دوری
No: F 3022 Date: ۶۷ کات ۱۸۹۵
Voie: Indic. Ecentelles اشوت معنہ

غایت مهم و تجملہ
اردو ترجمہ کے ساتھ ساتھ انگریزی
یونان فرہی عسکر افراہ اتدی قصہ نہ اتدی ساعت
سافرہ و عسکر نزل قرار گاہ اتحاد اتدیکی فرہی
اسیل ایدرک مرکزہ طوغری ایدر نزل اولہ لہجہ خوا
رقیہ نہ تحفہ اتدی ارتقہ قوت نزل ارتباط کستدی
قصہ ادزینہ اینکل در جبارہ سلامت و ہیاتر دو تیمازہ
صوتک ہوتنیز امداد امداد امداد امداد امداد
اختیار فدا کاریدہ شادہ وحشت عثمانیہ نزل و فطرت
ضیقاہ بارہ سنی بوقدر عاری بر کتمہ اندہ کمانہ
استبدادی

منہ منقطعہ شدہ کمانہ تلتقام بالایہ نقلہ قوسہ
بحرہ مستاری نامہ
ناربان محمد مددی
محمد جمال

۱۱/۱۱/۱۸۹۵
۱۱/۱۱/۱۸۹۵
۱۱/۱۱/۱۸۹۵

بجانبہ تجارہ نزلہ طوغری
محمد جمال

بجانبہ تجارہ نزلہ طوغری
محمد جمال

Bahriye Müsteşarı Namuna Muhaberat-ı Umum Müdürü Hüseyin Cemal tarafından Ordu-yu Hümayûn Başkumandanlığı Vekâletine yazılan ve Yunan askerlerinin Limni Adası'na çıktığını bildiren 8 Teşrin-i evvel 1328 (21 Ekim 1912) tarihli telgrafi.

EK-3

TELEGRAMME تفرافنامه

دولت علیه عثمانیه تفراف اداره سی

A	1.A/64
*	46
F	3-1

ADMINISTRATION DES TELEGRAPHES DE L'EMPIRE OTTOMAN

L'État n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la télégraphie

دولت تفراف معاملاتدن دولای مسئولیت قبول اتمز [۱۹۰۴]

Retransmission ou Expédition			RECEPTION		
تکرار کیده ویا سوق			اخذ		
سوق نومبروس N° d'expédition	کتیبه اولان مرکز transmis à	Date	مأمور امضای Signature de l'employé	مأمور امضای Signature de l'employé	Date
		تاریخ			تاریخ
		ساعت H. M.			ساعت H. M.

De: Pour: موردی

N°: Mots: Date: H. M. : تاریخ: ساعات:

Voie: Indic. Eventuelles: اشارت محتمله

باسمه قیامت انلوم و جانان

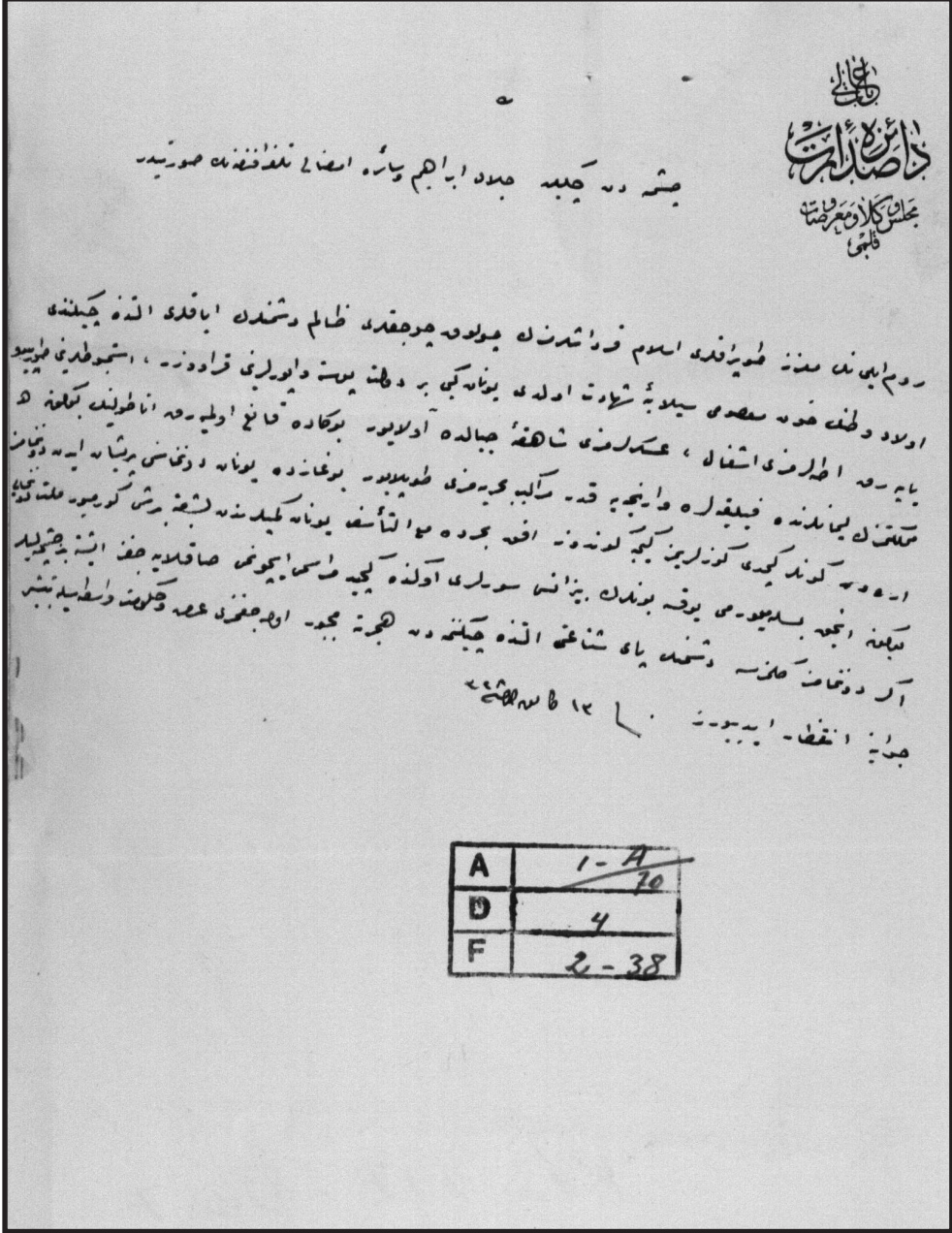
بوزانه جگاره طرفنده ساخر اشفال اولمتمده (۱۰) سید

جیره لجا به بی بی
عثمانیه

سید
۱۰-۱۲

Çeşme Liman Reisi Osman'ın 12 Teşrin-i sani 1328 (25 Kasım 1912) tarihinde Başkumandanlık Vekâletine çektiği ve Sakız Adası'nın işgal olduğunu bildiren telgrafı.

EK-4

13 Kanun-ı evvel 1328 (26 Aralık 1912) tarihinde Çeşme'den Celal İbrahim adı ile çekilen ve Osmanlı Donanması hakkındaki düşüncelerini anlatan telgraf.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri:

Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Daire Başkanlığı (ATASE) Arşivi,
Balkan Harbi Kataloğu.

BHK, Klasör:124, Dosya:12, Fihrist:002-02.

BHK, K:142,D:90,F:003-04.

BHK, K:142,D:90,F:003-21.

BHK, K:124, D:12, F:002-05.

BHK, K:124, D:12, F:002-07.

BHK, K:135, D:59, F:001-003.

BHK, K:124, D:12, F:002-22.

BHK, K:124, D:12, F:002-24.

BHK, K:124, D:12, F:002-29.

BHK, K:124, D:12, F:002-35.

BHK, K:124, D:12, F:002-47.

BHK, K:124, D:12, F:002-52.

BHK, K:135, D:59, F:001.

BHK, K:239, D:198, F:011.

BHK, K:135, D:59, F:003.

BHK, K:135, D:59, F:003-002.

BHK, K:239, D:198, F:011-07.

BHK, K:239, D:198, F:011-10.

BHK, K:239, D:198, F:011-12.

BHK, K:239, D:198, F:011-15.

BHK, K:135, D:59, F:003-006.

BHK, K:135, D:59, F:006-002.

BHK, K:135, D:59, F:006-001.

BHK, K:135, D:59, F:008.

BHK, K:297, D:7, F:002-02-13.

BHK, K:296, D:3, F:008-001.

BHK, K:239, D:198, F:008.

BHK, K:135, D:59, F:002-005.

BHK, K:239, D:198, F:008-01.

BHK, K:297, D:7, F:002-02-05.

BHK, K:297, D:7, F:002-02-08.

BHK, K:297, D:7, F:002-02-23.

BHK, K:297, D:7, F:002-02-38.

BHK, K:135, D:59, F:009.

Kitap ve Makale:

Balkan Harbi Kronolojisi, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1999.

1912-1913 Balkan Harplerinde Yunan Ordusu, C.I, Kısım 2, Yunan Ordular Vekâleti Yayını, Atina, 1939.

BAŞEREN, Sertaç Hami, KURUMAHMUT, Ali, *Ege'de Egemenliği Devredilmiş Adalar, Staratejik Araştırma ve Etütler Millî Komitesi Yayını, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 2003.*

BOSTAN, İdris, KURUMAHMUT, Ali, *Trablusgarp ve Balkan Savaşları'nda İşgal Edilen Ege Adaları ve İşgal Telgrafları, Staratejik Araştırma ve Etütler Millî Komitesi Yayını, Ankara, 2003.*

BÜYÜKTUĞRUL, Afif, "Balkan Savaşı Deniz Harekâtı Üzerine Gerçekler", *Bellekten, C.XLIV, S.176.*

-----, *Osmanlı Deniz Harp Tarihi ve Cumhuriyet Donanması, C.III, Deniz Basımevi, İstanbul, 1983.*

DURGUN, Bülent, "Ülke Savunmasında Deniz Yolu Ulaşımının Önemine Bir Örnek: Balkan Harbi'nde Osmanlı İmparatorluğu'nun Deniz Yolu Ulaştırması", *Güvenlik Stratejileri Dergisi, Harp Akademileri Basımevi, Aralık 2011, Yıl 7, Sayı 14.*

HALL, Richard C., *Balkan Savaşları, 1912-1913, I. Dünya Savaşı'nın Provası, Çeviren: Tanju Akad, İstanbul, 2003.*

HAYTA, Necdet, "Ege Adaları Meselesinin Tarihçesi Hakkında 3 Şubat 1922 Tarihli Bir Rapor", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, S:46, C.XVI, Ankara, Mart 2000.*

- IŞIN, Mithat, *Balkan Harbi Deniz Cephesi*, Deniz Basımevi, Ankara, 1946.
- İNCİ, Tefik, "Balkan Savaşı'nda Hamidiye Kruvazörünün Akın Harekâtı", *Donanma Dergisi Eki*, Deniz Basımevi, S.399, İstanbul, 1952.
- KURUMAHMUT, Ali, *Ege'de Temel Sorun: Egemenliği Tartışmalı Adalar*, Ankara, 1998.
- ŞİMŞİR, Bilal, *Ege Sorunu Belgeler, 1912-1913*, C.I, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1976.
- Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, Balkan Harbi, Osmanlı Deniz Harekâtı 1912-1913*, C.VII, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1993.
- YAVUZ, Celaleddin, "Balkan Harbi'nde Osmanlı Donanması Neden Kullanılmadı", *Dokuzuncu Askerî Tarih Semineri Bildirileri*, C.II, Genelkurmay ATASE Daire Başkanlığı Yayını, Ankara, 2006.